

NOVI TRENDOMI POLJOPRIVREDNOG RAZVOJA OPĆINE MAGLAJ

Aida Avdić & Džejlana Jašić

Univerzitet u Sarajevu, Prirodno-matematički fakultet, Odsjek za geografiju,

Zmaja od Bosne 33-35, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

avdic.aida@yahoo.com

jasic_dzejlana@hotmail.com

Poljoprivreda općine Maglaj ne zahvata značajniji udio u cjelokupnoj privrednoj strukturi. Primarni dio privrednog razvoja pripada sekundarnim djelatnostima. Razvoj općine Maglaj se oduvijek oslanjao na fabriku celuloze i papira „Natron - Hayat“ koja je imala primat u lokalnoj ekonomiji. Zbog tržišnih zahtjeva i novih tržišnih politika struktura privrede se mijenja u korist tercijarnih djelatnosti, dok se udio poljoprivrede u navedenoj strukturi konstantno smanjivao.

Analizirajući prirodne resurse kojima Općina raspolaže te uzimajući u obzir nove trendove u poljoprivrednoj aktivnosti koji su zahvatili cijelu državu, a odnose se na uzgoj bobičastog voća, uočio se potencijal općine Maglaj za razvoj poljoprivrede na bazi uzgoja, posebno, malina. Također, u razmatranje se treba uzeti i činjenica zainteresiranosti lokalnog stanovništva bavljenjem ovom aktivnošću, čemu kao dokaz služe već postojeće nasade ove kulture, ostvareni profit i tendencije ka daljnjem širenju bobičastog voća, koje će unaprijediti sveukupnu poljoprivrednu aktivnost.

Ključne riječi: Maglaj, poljoprivreda, bobičasto voće, perspektive razvoja, radni resurs, mladi

SOME TRENDS IN THE AGRICULTURAL DEVELOPMENT OF THE MUNICIPALITY OF MAGLAJ

Aida Avdić & Džejlana Jašić

University of Sarajevo, Faculty of Science, Department of Geography,

Zmaja od Bosne 33 – 35, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Agriculture of Maglaj municipality does not take a significant share in the overall economic structure, taking into account that the largest share belongs to the secondary sector. The development of the municipality of Maglaj has always relied on the pulp and paper factory „Natron – Hayat“, that had primacy in the local economy. Due to market demands and new market policy, economic structure is changing in favor of the tertiary sector, while the share of agriculture in the above structure is constantly decreasing.

By analyzing the natural resources that owns the municipality of Maglaj and taking into account new trends in agricultural activities that have engulfed the whole country, and are related to the cultivation of berries, is spotted the potential of Maglaj Municipality for the development of agriculture based on farming, especially raspberries. Also, consideration should be given the fact the interest of local people become involved in this

activity, which serve as proof of the existing plantations of this culture, realized profit and the tendency toward further expansion of berries, which will improve the overall agricultural activity.

Key words: *Maglaj, agriculture, berries, development perspective, working resource, young*

UVOD

INTRODUCTION

Poljoprivreda predstavlja jedan od značajnih privrednih sektora zasnovan na principima održive poljoprivredne proizvodnje i principima njene konkurentnosti i ekonomičnosti. Poljoprivreda u općini Maglaj ne zahvata značajno mjesto u privrednoj strukturi sa učešćem bruto domaćeg proizvoda manjeg od 1%.

Analiza prikupljenih pokazatelja ukazuje na još uvijek nizak stepen razvijenosti poljoprivredne proizvodnje na području općine Maglaj, što za posljedicu ima nisku stopu zaposlenosti u djelatnosti poljoprivrede, lova i šumarstva ali pruža priliku za aktiviranje značajnih i neiskorištenih resursa (Strategija razvoja općine Maglaj za period 2012 – 2020). Tome doprinosi i podatak da od 292 preduzeća na području općine Maglaj, njih samo 2% se odnosi na poljoprivredne djelatnosti. Nepostojanje tradicije u bavljenju poljoprivredom, koja se uglavnom ranije bazirala na zadovoljavanju vlastitih potreba kod individualnih proizvođača, svakako je otežavajući faktor za brži razvoj poljoprivrede na području općine Maglaj. U posljednje vrijeme prepoznaje se značaj poljoprivrednog razvoja po povećanju broja zaposlenih, osnivanju većeg broja poljoprivrednih zadruga te u aktiviranju općinskih struktura u angažovanju poticajnih sredstava za ovaj vid privredne aktivnosti.

Prirodni resursi su nepromjenjiva fizičkogeografska kategorija te u tom pogledu povećanje poljoprivredne proizvodnje posljedica je uzgoja profitabilnih poljoprivrednih kultura, posebno bobičastog voća, koje ima perspektivu potpunog izvoza. U svrhu dokazivanja već navedene hipoteze provedeno je anketno istraživanje lokalnog stanovništva o datoj problematici i intervjuiranje općinskih službenika zaduženih za pitanje poljoprivrede. U pravcu unapređenja ove vrste poljoprivredne aktivnosti usmjerena je, pored postojećih privrednih kapaciteta, aktivnost općinske vlasti, što je uostalom potaknuto Strategijom razvoja općine Maglaj. Prema tome, prirodni potencijali s kojima raspolaže prostor općine Maglaj pruža povoljne uvjete za razvoj ove vrste poljoprivredne djelatnosti, što je ujedno objekat i predmet ovoga rada.

OSNOVNI GEOGRAFSKI POKAZATELJI ZA OPĆINU MAGLAJ

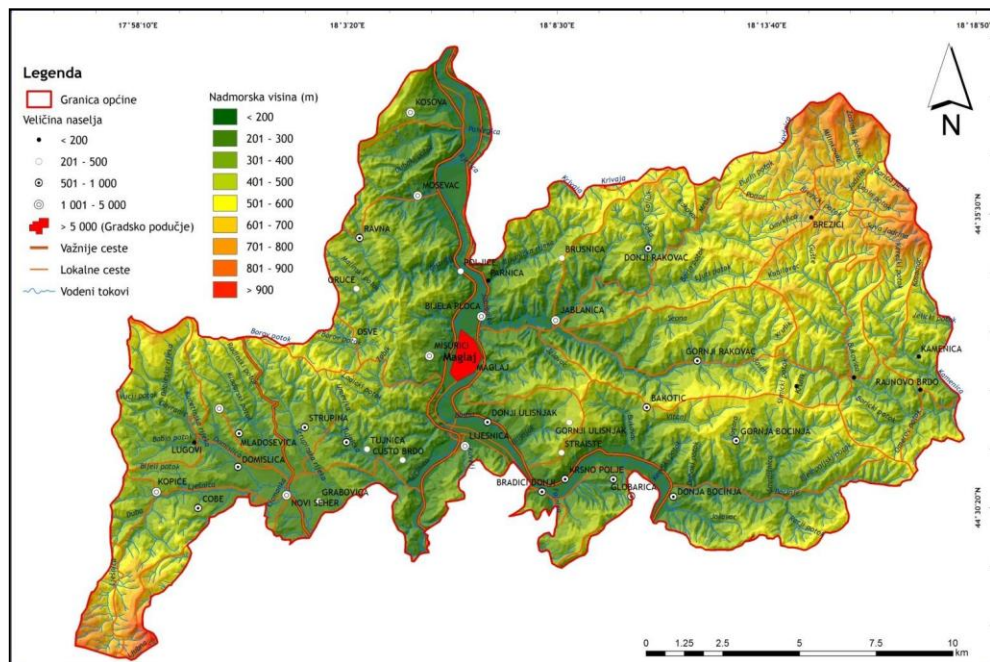
PRIMARY GEOGRAPHICAL INDICATORS FOR MUNICIPALITY OF MAGLAJ

Maglaj je jedna od 12 općina Zeničko-dobojskog kantona, koja sa površinom od 289 km² se ubraja u općine prosječne veličine. Smještena je uz dolinu rijeke Bosne, 125 km sjeverno od Sarajeva. To je geografski prostor koji regionalnogeografski pripada Sjevernoj Bosni unutar koje zahvata njen južni dio središnje subregionalne cjeline koja se u geografskoj literaturi označava kao Donji Bosnin kraj (Spahić, M., Jahić, H. 2014). Regionalnogeografsko određenje ovaj prostor uvrštava u sjeverni umjereni landšaftni pojas, šumsko-travnog kata visinske pojavnosti (Bušatlija, I. 1998).

Centralni teritorij općine Maglaj zahvata dio prostrane zavale rijeke Bosne, koja ujedno čini glavnu potamološku okosnicu općinskog teritorija. Dolina je razvedena pritočnim dolinama Lješnice sa lijeve i nizvodnije Jablanice, sa desne strane. One su eroziono i fluvijalno snizile i proširile dolinu Bosne, te uticale na nastanak širokih poloja, terasiranje doline u hipsometrijske nivoe, koji definišu niski reljef i pobrda poriječju Bosne na ovom dijelu njenog talvega. Pored toga, stara geološka građa predstavljena ofiolitima i efuzijama magmatita uvjetovala je veoma moćnu koru raspadanja, od koje su nastala fluvisolna tla karakteristična za dolinu Bosne i neposredno uz njene pritoke, kao i distrični kambisoli i rankeri u širem slivu rijeke Bosne koji pripada općini Maglaj.

Dolinsko-kotlinski morfološki sklop maglajskog općinskog područja uvjetovao je značajnije kontinentalne klimatske uvjete sa sjevera, kojima je prdodređen umjerenokontinentalni tip klime, koji se prema nešto višim nadmorskim visinama, posebno na istoku, modifikuje u pretplaninski tip klime.

Maglajski kraj je bio nastanjen još u vrijeme neolita i definisan je u tom razdoblju prema ostacima butmirske kulture. Vezuje se za ilirska plemena Mezeja, koji su nastanjivali ove krajeve. U svom daljem razvoju teritorij općine Maglaj bio je prostor naseljavanja došljakih plemena iz srednje i istočne Evrope. Kasniji razvoj se vezuje za osmanski period, potom austro-ugarski, jugoslovenski i na kraju za bosanski, nakon međunarodnog priznanja Bosne i Hercegovine kao samostalne države.

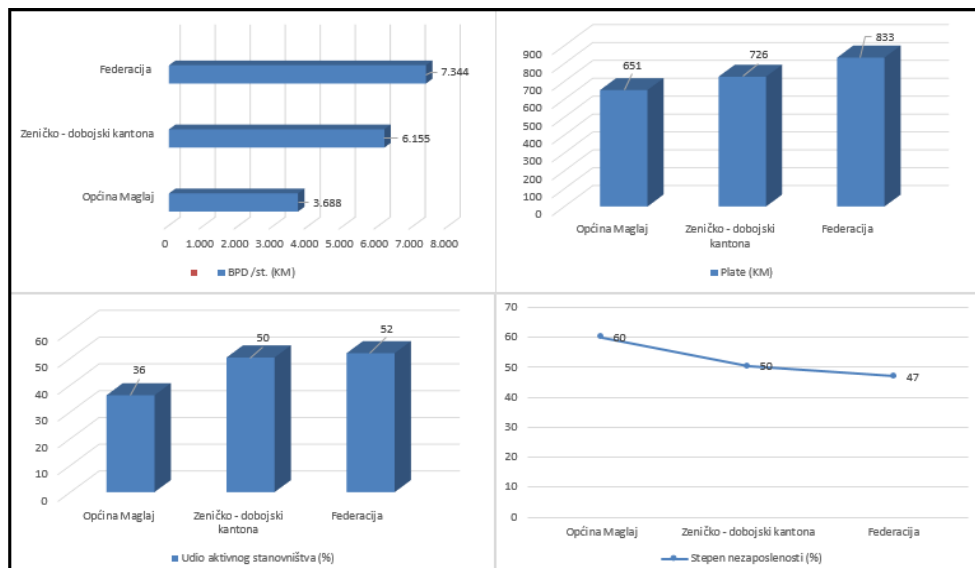

Sl. 1. Karta općine Maglaj (ArcGis 10.1.)

Fig. 1. Map of municipality Maglaj (ArcGis 10.1.)

Općina Maglaj graniči sa općinama: Doboj, Petrovo i Teslić iz Republike Srpske te Banovićima, Tešnjom, Zavidovićima i Žepčom iz Federacije Bosne i Hercegovine. Na

prostoru maglajske općine je do 1991. godine živjelo 43.388 stanovnika, a prema Preliminarnim podacima popisa stanovništva iz 2013. godine, ukupni broj stanovnika iznosi 24.980.

Sl. 2. Ekonomski pokazatelji razvijenosti općine Maglaj

Fig. 2. Economic indicators of development of the municipality Maglaj

Maglaj ima povoljan saobraćajni položaj pa time i veoma dobru saobraćajnu povezanost urbanog središta željezničkom prugom longitudinalnog pravca kojim je Jadranska zavala u luci Ploče (R. Hrvatska) povezana sa sjevernom Bosnom u Šamcu, a potom u R. Hrvatskoj se vezuje na transverzalni pravac prema regijama srednje i jugoistočne Evrope. Isti pravac magistralni put M17, kojim je centar Bosne i Hercegovine povezan na sjeveru sa R. Hrvatskom i regijom srednje Evrope, a prijevodom Ivanom povezuje dolinu Bosne sa dolinom Neretve, na jugu prema Jadranskom moru. Ova saobraćajna veza će se poboljšati završetkom dionica na autoputa u okviru Koridora Vc, na čijom se trasi nalazi i teritorij općine Maglaj. Unutar općinskog teritorija postoji veoma pogodna longitudinalna saobraćajna povezanost općinskog središta sa naseljima na općinskom teritoriju. Ovo svakako doprinosi ostvarenju predviđenih ciljeva nove poljoprivredne proizvodnje.

Privredna slika općine Maglaj oslonjena je na monostrukturni karakter, prevashodno procesnu drvnu industriju, koja je dugo vremena bila nosioc ekonomskog razvoja i prosperiteta. Današnja privredna slika postepeno se prilagođava promjenama i zahtjevima tržišta uz angažiranje resursa kojima raspolaže, što je dovelo do pomaka koji su rezultirali osjetnim ekonomskim razvojem ove općine. Iako je kompanija Natron-Hayat, fabrika celuloze i papira, jedan od najuspješnijih primjera privatizacije uz investiciju od 90 miliona eura, držala primat u lokalnoj ekonomiji u poslijeratnom periodu, počinju da se otvaraju pogoni za proizvodnju tekstilnih proizvoda, metala, transporta, trgovine što daje zamah ekonomskom razvoju Maglaja. Pitanje ekonomskog razvoja i resursa kojim raspolaže

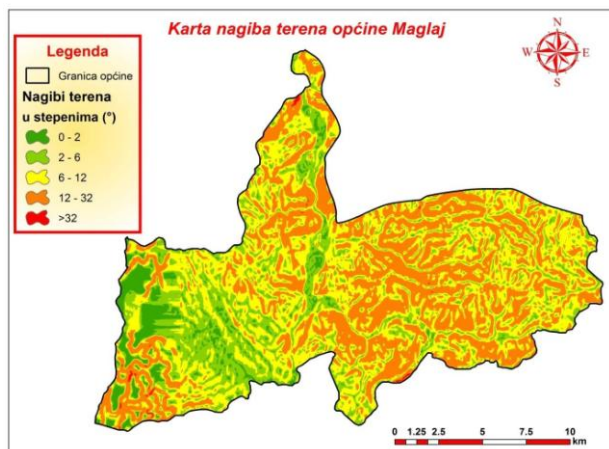
Maglaj i dalje ostaje najveći prioritet. Uzevši u obzir brojne prirodne resurse sa kojima raspolaže općina Maglaj od kojih posebno: obradivo zemljište, šume, rijeke, izvorišta pitke vode, mineralna bogatstva i radni resursi su ozbiljni potencijali za razvoj drugih djelatnosti koji se nužno ne vežu za sekundarni sektor, a što se prvenstveno odnosi na razvoj poljoprivrede posebno: ratarstva, voćarstva, povrtlarstva, mljekarstva, peradarstva, pčelarstva, stočarstva i dr. djelatnosti.

Analizom prikupljenih pokazatelja, kako nalaže i Strategija razvoja općine Maglaj 2012-2020. god., stepen razvijenosti poljoprivredne djelatnosti na općinskom području je još uvijek nizak što za posljedicu ima nisku stopu zaposlenosti aktivnog stanovništva u primarnom sektoru te udio privrednih subjekata primarnog sektora u procentualnom učešću od 2,5%. Sve prethodno navedeno pruža mogućnost za aktiviranje značajnih i neiskorištenih resursa u svrhu poljoprivrednog razvoja.

Prema pokazateljima Federalnog zavoda za statistiku 2014. godine, stopa nezaposlenosti općine Maglaj iznosila je oko 60% odnosno 5.318 stanovnika, dok je zaposlenih bilo 40%, ili 3.621 stanovnika općine Maglaj. Prema indexu razvijenosti Fedracije Bosne i Hercegovine iz 2014., općina Maglaj spada u nerazvijene općine, čija je razvijenosti ispod 50% (47,9%). Učešće u uvozu je 0,51% a u izvozu 2,2%, što pokazuje izuzetno nisko učešće Općine u trgovinskoj razmjeni. Bruto društveni proizvod po stanovniku iznosi 3.688 KM što je daleko ispod i kantonalnog i federalnog prosjeka. Statistički pokazatelji ukazuju na nepovoljnu privrednu sliku koja zahtjeva nove planske i strateške pristupe u revitalizaciji sveukupne ekonomske slike (Sl. 2.).

POLJOPRIVREDNI RESURSI OPĆINE MAGLAJ AGRICULTURAL RESOURCES OF THE MUNICIPALITY MAGLAJ

Analiza prirodnogeografskih elemenata na teritoriji općine Maglaj pokazuje da svi njeni komponentni elementi pružaju sve pogodnosti za poljoprivrednu djelatnosti. U analizi komponentnih elemenata uključeni su: reljef, klima, vode, tlo i vegetacija.

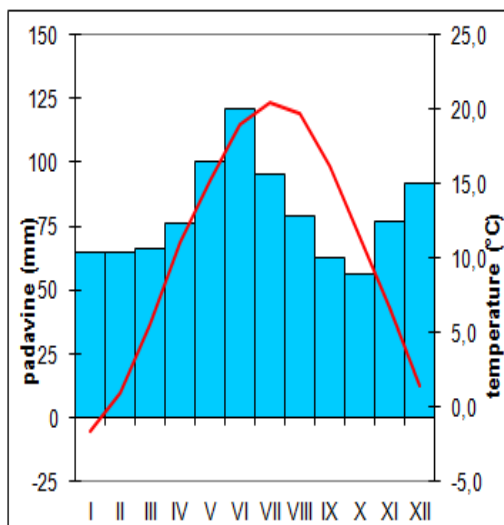

Sl. 3. Karta nagiba terena općine Maglaj
Fig. 3. Map of sloping terrain of municipality of Maglaj

Reljef teritorije općine Maglaj predstavljen je niskim pobrđem, brežuljcima, riječnim dolinama i terasama, a najveći dio zahvataju ravničarski i blago brežuljkasti predjeli u središnjem i zapadnom dijelu. Morfometrijska reljefna raščlanjenost nije izrazita i pokazuje prosječni hipsometrijski raspon od 200 m u dolini rijeke Bosne do 800 m na istoku općine Maglaj (Sl.1). Reljefne padine su uglavnom orijentisane prema južnim, jugozapadnim i istočnim ekspozicijama (Sl.6). Preko jedne polovine općinskog teritorija ima neznatne nagibe i iznose do 12°, dok su

krajnji, jugozapadni dijelovi nešto strmiji i padovi se kreću najviše do 32° (Sl. 3). Ovakvi morfografski uvjeti općinske teritorije omogućuju poljoprivrednu djelatnost širokog spektra, kako ratarskih i povrtlarskih kultura, tako i voćarskih zeljastih i drvenastih nasada.

Dominirajući klimatski tip na općinskom području je, kako je već napomenuto, umjereno topli i vlažni klimat sa preovlađujućim kontinentalnim uticajima. Godišnja prosječna izoterma iznosi 10,5°C. Najtopliji mjesec je juli sa dugogodišnjim prosjekom od 20,4°C, dok je najhladniji mjesec januar u kome se mjere negativne temperature i iznose oko -1°C. Prema ovim termičkim odrednicama Maglaj pripada dosta toplim ljetima i umjereno hladnim zimama. S tim u vezi je i vegetacioni period. Tako prosječni datum početka vegetacionog perioda sa temperaturama višim ili jednakim 5°C je 11. mart, a njegov završetak je 21. novembra. Ako se vegetacioni period odnosi na poljoprivredne kulture koje su adaptirane na vegetacioni period sa početkom i završetkom prosječnih temperatura od 10°C, onda on započinje 1. aprila, a završava 21. oktobra. Dužina trajanja vegetacionog perioda je idealna za uzgoj ratarskih, povrtlarskih kultura i svih vrsta voća od bobičastih do drvenastih. Unutar vegetacionog perioda ostvaraju se optimalni zbir aktivnih temperatura za klijanje, rast i razvoj biljaka do davanja kvalitetnih plodova.

Sl. 4. Klimogram temperatura i padavina u Maglaju;
Fig. 4. Climate diagram of temperature and precipitation

U toku toplijeg perioda godine, na prostoru općine Maglaj, prosječno se ostvaruje 80 ljetnih dana tj. onih dana u kojima se ostvaruje kontinuirana temperatura viša ili jednaka 25°C. Tropskih dana, dana u kojima temperatura ne opada ispod 30°C prosječno ima 20. Isto toliko tokom hladnijeg perioda godine ima ledenih dana u kojima je temperatura niža od 20°C.

Izohijetni režim je u skladu sa kontinentalnim uticajima pa prosječna godišnja izohijeta iznosi 955 mm. Raspored padavina je neujednačen (Sl. 4.). Najviše padavina se izluči tokom proljetnog i početkom ljetnog perioda, kada su one najpotrebnije u toku vegetacionog perioda. U tome periodu izluči se više od polovina ukupne količine padavina. Iz ovoga razdoblja najvažnije su one iz aprila, maja i juna mjeseca, kada su biljkama i najpotrebnije. Ovakava raspodjela padavina u Bosni i

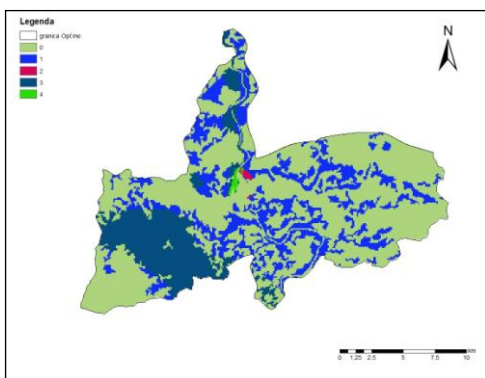
Hercegovini, kada su najpotrebnije razvoju biljaka, nazivaju se «bosanskim monsunom» (Spahić, M. 2002). Tokom hladnijeg perioda godine izlučuju se sniježne padavine, čiji je prosječni datum prvog snijega 16. decembar, a datum posljednjeg snijega 1. aprila. Sniježne padavine, posebno tokom posljednjih decenija kratko se zadržavaju i sniježna zima skraćena je na oko 20-ak dana.

U pedološkoj strukturi izdvajaju se sljedeće vrste tala: hidromorfna na aluvijalnim ravnima i dolinskim proširenjima rijeke Bosne i njenih pritoka, odnosno fluvisol te automorfna tla kambisola, luvisola i rankera (Sl. 5). Ona imaju najveće rasprostranjenje, veoma su duboka i pogodna za poljoprivrednu djelatnost, osim distričnih kambisola i rankera koji nisu

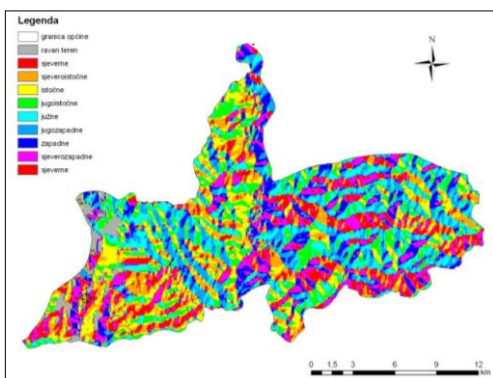

najpogodnija za poljoprivrednu produkciju, ali njegova lahka obrada predstavlja prednost. Fluvisoli su fizičkim svojstvima i dobrom poroznosti i vodopropusnosti veoma pogodna za poljoprivrednu proizvodnju, osim što se nalaze u zoni poloja koja su često plavljena talasima visokih voda u poriječju Bosne. Ako se ovima dodaju i klimatsko-sinoptičke pogodnosti, o kojima je već bilo govora, onda teritorija općine Maglaj ima sve povoljne prirodnogeografske elemente, pa time i predispozicije za uspješnu poljoprivrednu plantašku i drugu produkciju.

Maglaj posjeduje površinu od 10.824,7 ha ukupnog poljoprivrednog zemljišta što čini 45,3% ukupne njene površine, od čega obradive čini 78,7%, a na pašnjake otpada 21,2% površina. Općina Maglaj karakteristična je po usitnjenosti strukturi posjeda sa orijetacijom u

Sl. 5. Karta bonitetnih klasa tla općine Maglaj
Fig. 5. Map of soil categories of municipality of Maglaj

Sl. 6. Karta ekspozicija općine Maglaj
Fig. 6. Map of relief exposure of municipality of Maglaj

proizvodnji uglavnom na zadovoljavanje potreba vlastitog domaćinstva. Tržišni viškovi se prodaju na pijacama ili se predaju registriranim otkupljivačima po unaprijed ugovorenim cijenama otkupa.

Zbog usitnjenosti obradivih površina neophodno se usmjeriti na poljoprivrednu proizvodnju sa visokom dodanom vrijednošću po jedinici površine što podrazumijeva zasnivanje intenzivnih nasada, jagodičastog i ostalog voća gdje i u kojima podsticajno djeluje općinska vlast. Cilj ovakvih podsticaja potiče razvoj poljoprivredne proizvodnje, posebno jagodičastog i bobičastog voća; posebno malina, kupina i jagoda, što omogućuje pogodnost prirodnogeografskih predispozicija.

Trend rasta i razvoja proizvodnje jagodičastog i bobičastog voća, a posebno maline, u Bosni i Hercegovini je u konstantnom usponu, a svake godine udvostručava se proizvodnja i izvoz maline na evropsko tržište. Intenziviranjem proizvodnje navedenih vrsta već je dao pozitivne i prepoznatljive efekte poljoprivrednog i ukupnog privrednog razvoja općine Maglaj.

Od bobičastog ili jagodičastog voća na području Općine zastupljeni su nasadi maline, kupine, jagode, borovnice i aronije. Prema raspoloživim informacijama općinske službe za poljoprivredu, nasadi pod malinama krajem 2015. god. iznosili su 680 duluma, što čini 0,8% ukupne obradive poljoprivredne površine općine Maglaj. Pretpostavke su da će krajem 2016. god. pod ovim zasadom biti ukupno 1000 duluma, odnosno 1,2% ukupne obradivih

poljoprivrednih površina, a što pokazuje godišnji trend povećanja površine pod zasadom ove kulture, nešto više od 300 duluma. Poljoprivrednici su proizvedene količine maline i kupine predali pretežito otkupljivačima kao što su: „Pronatura“ Zenica, „H&H Fruit“ Bugojno, „Frutti Funghi“ Visoko, „Klas“ Sarajevo i dr. Zarada je presudan faktor za uzgoj jagodičastog voća, jer je otkupna cijena maline u 2015. godine dostizala i do 4 KM/kg. Uzevši u obzir navedene podatke te zasadu malina na površini od 680 duluma i prinos maline od 680 tona/dulumu značilo bi da ostvareni profit iznosi 2,7 miliona konvertibilnih maraka. Međutim, ovome treba dodati činjenicu postojanja oscilacija u prinosima, što znači da je prinos od jedne tone po dulumu u idealnim uvjetima ostvariv.

Dosadašnji rezultati bavljenja ovom aktivnošću pokazuju pozitivne trendove i nagovještavaju da bi intenziviranjem ove grane i poljoprivredne proizvodnje uopće, moglo unaprijediti privredni sektor. Poljoprivreda je multifunkcionalna privredna grana koja ima osnovnu zadaću prehrane i održivog poljoprivrednog razvoja. Tržni viškovi poljoprivrednih kultura i njihov plasman su osnova i poticaj privrednog razvoja, što ukupnoj privredi općine Maglaj daje objektivne i realne perspektivne trendove u zapošljavanju stanovništva i značajan doprinos u lokalnoj ekonomiji.

Sl. 5. Nasade pod malinama na području općine Maglaj;
Fig. 5. Plantations of berries in the municipality Maglaj

Struktura zaposlenih u analiziranom uzorku činila je zaposlenih 46,6%, dok 53,4% nije u radnom odnosu, što je približan odnos zaposlenih i nezaposlenih u općini Maglaj. Na anketno pitanje koje glasi: „Da li bi ste se bavili poljoprivrednom aktivnošću“, 50% je dalo pozitivan odgovor, te isto toliko negativan. Na pitanje: „Da li bi ste se bavili uzgojem bobičastog voća“, 60% je dalo pozitivan odgovor, a 40% se ne bi bavilo navedenom aktivnošću. Analizirajući relaciju između drugog i četvrtog pitanja, odnosno da li je ispitanik uzorak zaposlen ili ne i da li bi se bavio uzgojem malina i drugog bobičastog voća, došlo se do zaključka da čak 90% onih koji su potvrdili da bi se htjeli baviti uzgojem malina ujedno čine i zaposleno stanovništvo. Od anketiranog uzorka svi smatraju da uzgoj malina i ostalog bobičastog voća ima perspektivu za razvoj u općini Maglaj.

Na osnovu ankete i uzorka odabranog za istu može se zaključiti da, iako općina Maglaj posjeduje osnove za razvoj poljoprivrede posebno za voćastvo (jagodičasto), značajan udio nezaposlenog mladog stanovništva nisu oduševljeni i u tolikoj mjeri zainteresirani za zapošljavanjem u ovom privrednom sektoru. Naime, od ukupnog broja ispitanika njih 40% odgovorilo je da se ne želi baviti uzgojem malina i drugog bobičastog voća i da ne želi da im osnovni izvor prihoda bude od poljoprivrede. Ovakvo saznanje upućuje na pomisao da svijest mladih o poljoprivredi nije razvijena u tolikoj mjeri, radi preuzimanja značajnijih

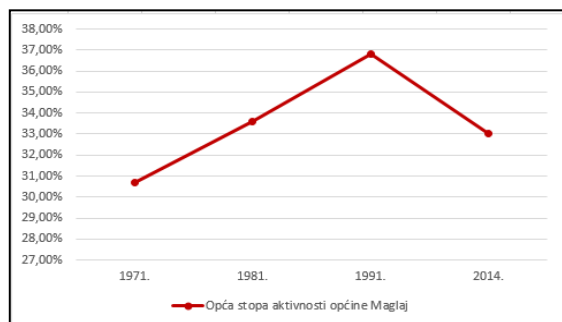

mjera i aktivnosti za razvoj ove djelatnosti, kako bi se time smanjio broj nezaposlenih. Poljoprivreda je i dalje shvaćena kao djelatnost koja stanovništvo veže za ruralne krajeve, a u kojima se odvija proces depopulacije praćen deagrarizacijom. Analizirajući stanovništvo i njegovu strukturu posebno u ekonomskom smislu, može se, također, doći do zaključka da se poljoprivredom na području ovog prostora bavi stanovništvo starije od 40 godina.

RADNI RESURS OPĆINE MAGLJAJ WORKING RESOURCE OF MUNICIPALITY OF MAGLJAJ

Proučavanje stanovništva ima veliku važnost i smatra se ključnim u shvatanju ekonomskih i društvenih trendova razvoja. Kada je riječ o stanovništvu općine Maglaj bitno je istaći da je u periodu 1991-2013. godine zabilježen veliki pad broja stanovnika i to sa 43.388 koliko je bilo 1991. god. na 24.890 u 2013. Smanjenje broja stanovnika rezultat je ratnih dešavanja i teritorijalne preraspodjele naseljenih mjesta uvođenjem entitetske linije.

Ratni gubitak stanovništva i njegovo mehaničko kretanje su uticali, pored ostalog, na negativne stope prirodnog priraštaja. Ovakvo stanje ukazuje na alarmantnu situaciju i neophodnost preduzimanja aktivnosti u cilju poboljšanja demogeografske slike. To se najbolje uočava i po dobnoj strukturi, koja je prema procjenama iz 2014. pokazala enormne vrijednosti udjela starog stanovništva iznad 65 godina, koje za općinu Maglaj iznosi 13,1%. Također, koeficijent dobne ovisnosti (45) pokazuje opterećenost stanovništva u radno sposobnoj dobi od strane predradne i radne skupine.

Sl. 6. Pokazatelj aktivnosti stanovništva općine Maglaj u periodu 1971 – 2014.

Fig. 6. Activity indicator of the population of the municipality of Maglaj in period 1971 – 2014.

54,4%. Udio zaposlenih u aktivnom stanovništvu za 2014. god. iznosio je 40%, što poredeći sa 1991. god. iznosi povećanje od svega 3%, što je za period od 22 godine zanemarujuće. Broj zaposlenih se u velikoj mjeri smanjivao od 90-ih godina, tačnije za 5.030 zaposlenih u odnosu na 2014. godinu. Bitno je istaći određene odlike nezaposlenosti kako bi se shvatila ozbiljnost problema. U 2014. godini sva nezaposlena lica bila su prosječne starosti 35 godine, a vrijeme traženja posla ima trend rasta. Udio zaposlenih u primarnom sektoru 1991. godine iznosio je 0,96%. Primarni sektor u globalu ima najmanji udio zaposlenih, a razlog tome je neiskorištenost poljoprivrednih površina što govori o niskom stepenu razvijenosti poljoprivrede.

Kada je riječ o stanovništvu vezano za poljoprivrednu djelatnost, što je predmet ovoga rada, svakako je bitna analiza ekonomske strukture kojom se dolazi do podataka o radnom resursu općine Maglaj. Opća stopa aktivnosti općine Maglaj, koja pokazuje udio aktivnog stanovništva u ukupnom sa prijeratnih 36,8% smanjila se na 33% u 2014. godini. Na ovaj pokazatelj veliki uticaj imaju socioekonomske prilike koje su dovele do određenih promjena. Kada je riječ o strukturi stanovništva prema aktivnosti veliki udio u općini Maglaj imaju izdržavana lica kojih ima

Na osnovu navedenog, a kako se ističe i u Strategiji razvoja općine Maglaj, opredjeljenje u sferi zapošljavanja i tržištu rada opterećena je nizom problema, poput još uvijek nedovoljne ekonomske baze realnog sektora, velikog broja (Sl.6.) zaposlenih u vanprivrednim djelatnostima, nesrazmjerom između ponude i potražnje za radnom snagom, nepovoljnom kvalifikacionom i dobnom strukturom lica koja traže posao.

ZAKLJUČAK CONCLUSION

Analiza prikupljenih pokazatelja ukazuje na još uvijek nizak stepen razvijenosti djelatnosti poljoprivredne proizvodnje na području općine Maglaj, ali u odnosu na prijeratno stanje ostvareni su značajni pomaci u ovoj oblasti, u njezinom prestrukturiranju i novim, savremenim pristupima u proizvodnji.

Na osnovu reljefnih predispozicija, klimatskih karakteristika i zemljišne strukture općina Maglaj posjeduje dobre preduslove za razvoj poljoprivredne proizvodnje, a koji se dodatnim naporima i aktivnostima mogu unaprijediti. Neizostavan faktor u nastojanjima poboljšanja primarne djelatnosti jeste radni resurs. U ukupnom stanovništvu općine, radno aktivno stanovništvo čini preko 70%, što pokazuje izuzetno veliku vitalnost i produktivnu sposobnost, kako po starosnoj strukturi, općoj zdravstvenoj sposobnosti, tako i stručnoj osposobljenosti i praktičnim vještinama za određena zanimanja, ali i konkurentnom sposobnošću. Isto tako, predstavlja dobru i pouzdanu regrutnu osnovu u ponudi radne snage, kako trenutno tako i u budućnosti sa aspekta zadovoljavanja tražnje za radnom snagom na tržištu rada za sve vrste biznisa.

Različitim analizama utvrđeno je da najbolju perspektivu u promicanju cjelokupne poljoprivredne proizvodnje ima uzgoj bobičastog voća, naročito malina. Statistički pokazatelji ukazuju na rastući trend zasada ovom kulturom. Prema raspoloživim informacijama Općinske službe za poljoprivredu nasadi pod malinama krajem 2015. godine iznosili su 680 duluma, što čini 0,8% ukupne obradive poljoprivredne površine općine Maglaj. Pretpostavke su da će krajem 2016. godine pod ovom zasadam biti ukupno 1000 duluma, odnosno 1,2% ukupne obradive poljoprivredne površine, a što pokazuje godišnji trend povećanja površine pod zasadam ove kulture nešto više od 300 duluma.

Uzimajući u obzir da je prihod od ovih nasada iznosio preko 2 miliona konvertibilnih maraka, a da je trend uzlaznog karaktera, primjetna je neosporna perspektiva Općine u intenziviranju površina pod malinama. Tome u prilog ide i velika zainteresiranost stanovništva za isto, što je potvrđeno i anketnim istraživanjem.

Literatura

References

- Bušatlija, I., 1998: Karta prirodnih regija Bosne i Hercegovine, Atlas svijeta, IP Sejtarija, Sarajevo, str. 24.
- Spahić, M. I. 2002: Opća klimatologija, Harfo – graf, Sarajevo
- Spahić, M., Jahić, H. 2014: Geografske regionlizacije Bosne i Hercegovine u svjetlu evroatantskih integracija, Acta geographica Bosniae et Herzegovinae, 1, 35 – 52, Udruženje geografa u Bosni i Hercegovini, Sarajevo
- Strategija razvoja općine Maglaj 2012 – 2020., Maglaj, 2012.
- Kantoni u brojkama – 2014., Federalni zavod za statistiku, Sarajevo, 2014.
- Preliminarni rezultati popisa stanovništva 2013. godine, Agencija za statistiku BiH, Sarajevo, 2013.

SUMMARY**SOME TRENDS IN THE AGRICULTURAL DEVELOPMENT OF THE MUNICIPALITY OF MAGLAJ****Aida Avdić & Džejlana Jašić**University of Sarajevo, Faculty of Science, Department of Geography,
Zmaja od Bosne 33 – 35, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Analysis of the collected indicators points to the still low level of development of the activities in agricultural production in the municipality of Maglaj, or in relation to the pre-war situation were it is achieved significant progress in this area, in its restructuring and new, modern approaches to production.

On the basis of relief predisposition, climatic characteristics and land structure of municipalities of Maglaj has good preconditions for the development of agricultural production, and that additional efforts and activities can be improved. An indispensable factor in the efforts to improve the primary activities is the labor resource. In the total population of the municipality, the active population makes up over 70%, which shows a very great vitality and productive capacity, both in terms of age, general health skills and professional qualifications and practical skills for certain professions, and the competitive ability. Also, a good and reliable recruitment basis in labor supply, both now and in the future in terms of meeting the demand for labor in the labor market for all types of businesses.

Different analyzes was determined that the best prospects in the promotion of overall agricultural production has a growing berries, especially raspberries. Statistical indicators show the growing trend so far this crop. According to available information, the municipal department of agriculture crops under raspberries in late 2015 is the 680 acres, accounting for 0.8% of the total arable area of the municipality of Maglaj. Assumptions are that by the end of 2016 under the areas of berries will be a total of 1000 acres, or 1.2% of the total arable land, a trend which shows an annual increase in the area under crops of this culture over 300 acres.

Taking into consideration that the income from these plantations was approximately 2 million convertible marks, and that the upward trend in character, noticeable is indisputable perspective municipalities in intensifying areas under raspberries. This is supported by the great interest of the population for the same, as confirmed by the survey research.

Autori**Authors****Aida Avdić**Student of Master studies at the Department of Geography (Regional and Spatial Planning),
Faculty of Science, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.**Džejlana Jašić**Student of Master studies at the Department of Geography (Tourism and environmental
protection), Faculty of Science, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina.